

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Наказ Соснівського ліцею

29.08.2025 №112

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«УКРАЇНСЬКА МОВА. 8 КЛАС»

Розроблено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти
(автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.)

СХВАЛЕНО:

Протокол засідання
педагогічної ради

29. 08. 2025 №1

2025 рік

ВСТУПНА ЧАСТИНА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Українська мова не просто виконує комунікативну функцію, вона – одухотворення нашого життєдайного середовища. Вільне володіння державною мовою забезпечує можливість здобувачам освіти задовольняти соціальні, культурні, освітні потреби, сприяє об'єднанню суспільства.

Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. Ураховано наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 №1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти», а також Робочий навчальний план _____ закладу загальної середньої освіти.

Програму створено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 № 883).

У цій навчальній програмі визначено мету, завдання, принципи, очікувані результати навчання учнів / учениць, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів **мета** навчання української мови – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Основні **завдання** предмета «Українська мова» – навчити вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови; виховати свідоме прагнення до вивчення української мови; сформувати духовний світ учнів / учениць, цілісні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири; розвинути мислення, пам'ять, творчі здібності, естетичні почуття, самоповагу та впевненість у собі. Знання мають стати інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації, успішного професійного становлення та облаштування свого життя.

Навчальну програму зорієнтовано на компетентнісне навчання української мови та формування наскрізних умінь, визначених Державним стандартом: читати з розумінням, висловлювати власну думку усно й письмово, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтувати позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми. Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, індивідуальний, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів / учениць; їхні потреби та інтереси, які мотивують до активного навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

Навчання української мови ґрунтується на таких **принципах**: 1) науковості, доступності, зв'язку теорії з практикою, міцності, наступності й перспективності, системності й послідовності; 2) позитивної емоційності, використання методів і прийомів, які задовольняють допитливість; 3) науковості й доступності навчального матеріалу; 4) комунікативної спрямованості освітнього процесу.

У програмі враховано рекомендовану кількість годин на вивчення української мови у 8 класі – 3 години (105 годин на рік). Вказано кількість годин на вивчення тієї чи тієї теми.

Сформульовані в кожному модулі **ціннісні орієнтири**, не обмежуючи академічної свободи вчителя / вчительки, мають на меті допомогти вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів / учениць компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Цінності — це те, що особливо важливе для людини, джерело мотивації діяльності. Їх усвідомлення та реалізація дають можливість сформуватись особистості. Особливу увагу в контексті сьогодення належить приділити формуванню громадянськості, патріотизму. Громадянськість – духовно-моральна цінність, світоглядно-психологічна характеристика людини, що зумовлена її державною самоідентифікацією, усвідомленням належності до конкретної країни. Результатом процесу формування громадянськості є набуття особистістю громадянської позиції, заснованої на ідеях і почуттях соціальної відповідальності, моральної, національної гідності. Патріотизм – одна з основоположних цінностей людського суспільства протягом усіх періодів історичного розвитку, основа національної ідентичності, державного будівництва й національної безпеки. Значення патріотизму зростає в критичних ситуаціях історичного розвитку: під час війни, загострення соціальних конфліктів, природних катаклізмів. Учні / учениці мають не тільки ідентифікувати себе з українським народом, але й прагнути розбудовувати свою країну, працювати на її благо, захищати, дотримуватися законів України, володіти державною мовою, а також визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Очікувані **результати навчання** – це результати, яких потрібно досягти на певному етапі освітнього процесу. Їх визначено згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання в мовно-літературній освітній галузі (додаток 2 до Державного стандарту).

Орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів / учениць забезпечено структуруванням **змісту навчального предмета** з використанням розділів, тем (тематик).

Серед наведених у програмі **видів навчальної діяльності** учитель / учителька може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й доцільними.

У програмі виокремлено мовну та мовленнєву лінії. **Мовна** лінія забезпечує засвоєння знань про мовну систему та формування відповідних умінь і навичок. **Мовленнєву** лінію, зміст якої реалізують на кожному уроці, скеровано на формування комунікативних умінь і навичок. Обов'язковим компонентом є культура мовлення, яка передбачає правильну вимову та слововживання, чітку побудову речень, логічний зв'язок між ними в тексті.

Програма створює умови для активізації навчально-виховної діяльності, що передбачає: збагачення змісту навчального матеріалу емоційною, особистісно значущою інформацією; впровадження особистісно орієнтованого спілкування; утвердження людської гідності; використання діалогу як основної форми навчального спілкування; створення на уроках позитивної емоційної атмосфери; гнучкість форм організації різних видів діяльності (індивідуальна, парна, групова, колективна). Міжпредметні зв'язки сприятимуть розвитку інтелектуальних і моральних якостей особистості, комунікативних умінь і навичок. Сучасні педагогічні технології (навчання в співпраці, проектна діяльність, використання інформаційних технологій) забезпечать індивідуалізацію та диференціацію навчання.

Змістове наповнення програми орієнтоване на досягнення обов'язкових результатів навчання учнів/учениць, що визначені в Державному стандарті базової середньої освіти.

Навчальна програма є основою для календарно-тематичного планування.

ОСНОВНА ЧАСТИНА
8 КЛАС

(105 год, 3 год на тиждень)

(Підсумкові роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Очікувані результати навчання	К-ть год	Пропонований зміст навчального предмета	Вид навчальної діяльності	К-ть год
ВСТУП. Мова як засіб пізнання, впливу та головна ознака національної ідентичності /2 год/				
Ціннісні орієнтири - Повага до законів України, зокрема до норм українського мовного законодавства. - Усвідомлення мови як державотворчого чинника та чинника зміцнення національної ідентичності. - Використання української мови як засобу формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей. - Свідоме послуговування українською мовою в усіх царинах життя. - Усвідомлення того, що цивілізований світ сприймає носіїв української як сміливих, волелюбних і нескорених. - Відкритість до пізнання різних культур через мови.				
Учень / учениця: відповідає на запитання за змістом почутого, акцентуючи увагу на важливих деталях [9 МОВ 1.1.2-1] знаходить потрібну інформацію, відому або нову, в одному чи кількох джерелах і використовує її відповідно до самостійно визначених цілей [9 МОВ 1.3.1-1] визначає зв'язок між фрагментами частково неповної інформації, здобутої з одного чи кількох різних джерел, для формування цілісного уявлення [9 МОВ 1.4.2-1] дослухається до інших думок, демонструючи готовність до зміни власної позиції за умови отримання достатньої аргументації [9 МОВ 1.5.1-6] здійснює емоційну саморегуляцію, доречно використовуючи вербальні та невербальні засоби (зокрема під час виступу перед аудиторією) [9 МОВ 1.8.2-1] співвідносить зміст сприйнятого тексту з історичним і соціокультурним контекстом, світоглядною позицією автора [9 МОВ 2.1.3-1] коментує та обґрунтовує актуальність порушених в одному чи кількох текстах проблем з урахуванням власного досвіду та культурно-історичного контексту [9 МОВ 2.2.1-1] обстоює власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди та ідеї [9 МОВ 3.1.2-3]	1	МОВНА ЛІНІЯ - Мова як засіб пізнання, впливу та головна ознака й визначальний чинник ідентичності української нації. Українська мова в різних сферах життя. Українськомовний простір. Зростання престижу української мови. Мовні обов'язки громадянина України. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ - Чому українська мова є засобом єднання громадян у самобутню культурну спільноту? - Чи впливають засоби масової інформації, соціальні мережі на популяризацію української мови? Якщо так, то як саме? - Чи мають право слова іншомовного походження побутовувати в українській мові? - Що таке мовний простір та українськомовний контент? - Як зрозуміти, що я – українець / українка? МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Офіційне й неофіційне спілкування. Урахування ситуації спілкування. Комунікативні наміри (переконати, домовитися).	МОВНА ЛІНІЯ Записування та коментування висловлень відомих людей, прислів'їв, приказок про мову як засіб пізнання та впливу. Коментування висловлення <i>«Народ, що відмовляється від своєї мови, відмовляється від самого себе, а та частина народу, яка міняє мову, робить тим самим рішучий крок до зміни національної належності»</i> (Йоган Лео Вайсгербер). Обґрунтування необхідності вільного володіння державною мовою. Пошук в інтернет-джерелах інформації на підтвердження ролі мови в житті людини; узагальнення різних думок, виявлення спільного й різного. Пошук інформації про поширення української мови у світі. Обговорення дискусійних питань, пов'язаних з українською ідентичністю, обґрунтування важливості бережного ставлення до мови. Ознайомлення з авторитетними мовними онлайн-словниками. Укладання словничка асоціацій. «Коло думок» (обмін думками з метою пошуку відповіді на проблемні запитання). МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Аналізування, оцінювання, інтерпретація тексту. Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. Зіставлення змісту прочитаного з власними ціннісними орієнтаціями. Усне висловлення на задану тему; участь в обговоренні проблеми. Створення відеороликів «Спілкування сучасної молоді». Виконання проекту (наприклад, створення мультимедійної презентації «Українськомовний контент», «Рідна мова – це мова роду», «Іноземні мови в житті сучасної молоді») Урок розвитку мовлення Висловлення на дискусійну тему з відстоюванням власної позиції.	1
ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО/11 год/				
Ціннісні орієнтири - Шанування духовних цінностей народу, повага до національних символів, розуміння внеску українців у світову історію та культуру. - Прагнення поліпшувати власне мовлення. - Усвідомлення необхідності гармонійного співіснування людини та природи, збереження і захисту довкілля. - Рациональний розподіл часу.				
Учень / учениця: формулює уточнювальні запитання до почутого для його розуміння [9 МОВ 1.1.2-4] визначає зв'язок між фрагментами частково неповної інформації, здобутої з одного чи кількох різних джерел, для формування цілісного уявлення [9 МОВ 1.4.2-1] позитивно впливає на емоційний стан учасників групової комунікації, цінуючи власну культурну традицію та виявляючи повагу до інших [9 МОВ 1.8.3-1] розмежує в тексті фактичну інформацію та суб'єктивні судження наводить аргументи для спростування або підтвердження суджень [9 МОВ 2.2.2-1] характеризує взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту [9 МОВ 2.2.3-1]	6	МОВНА ЛІНІЯ Морфологія. Орфографія Самостійні й службові частини мови, вигук. Дієслово та його форми. Розряди прислівників за значенням. Сполучники сурядності та підрядності. Розрізнення прийменників, сполучників, часток і співзвучних слів інших частин мови. Написання прислівників разом, окремо, з дефісом. Написання не з різними частинами мови. Уживання прийменників у, в і початкових у-, в-; сполучників, часток і, й та початкових і-, й-; прийменника з і його варіантів із, зі (зо). Граматичні помилки	МОВНА ЛІНІЯ Розмежування в тексті слів різних частин мови на основі смислових і морфологічних особливостей. Випишування слів, обґрунтування належності їх до самостійних і службових частин мови. Відмінювання слів різних частин мови. Уживання слів у відповідній відмінковій формі. Розмежування різних форм дієслова. Розбір слів різних частин мови за будовою. Розрізнення змінюваних і незмінюваних слів. Розмежування сполучників сурядності й підрядності, визначення ролі їх у реченні. Складання речень із прийменниками, сполучниками, частками. Визначення в слові орфограм, записування правильно слів із вивченими орфограмами. Виправлення граматичних помилок. Фіксація та виправлення граматичних помилок в оголошеннях, повідомленнях тощо. Робота зі словниками та довідковими джерелами. Обмін враженнями щодо здобутої в них інформації. «Кубування» (відповіді на 6 запитань різних типів, що стосуються теми; використання куба з написами). Складання тестових завдань із теми «Самостійні й службові частини мови». Брейн-ринг на виправлення граматичних помилок. Створення лепбуку як добірки пізнавального дидактичного матеріалу для попередження граматичних помилок.	

формулює логічні та послідовні висновки на основі аналізу структурно-змістової єдності та інтерпретації кількох прочитаних текстів [9 MOV 2.2.7-1] оформлює власне висловлення з дотриманням принципів академічної доброчесності [9 MOV 3.1.3-1] складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм [9 MOV 3.1.4-1] добирає виразальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 MOV 3.1.5-2] ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури та мовного оформлення, виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення з урахуванням засвоєних мовних норм [9 MOV 3.3.1-1] аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми та мети висловлювання [9 MOV 3.3.2-1] визначає та характеризує системні міжрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням [9 MOV 4.1.1 -1] використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення [9 MOV 4.1.1 -2] творчо використовує мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення [9 MOV 4.2.1 -1]	2	Неправильне вживання відмінкових форм іменників, числівників; неправильне утворення форм ступенів порівняння прикметників і прислівників; неправильне поєднання числівників з іменниками; неправильне утворення форм наказового способу дієслова; неправильне утворення та вживання дієприкметників і дієприслівників (практично). ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. За якими критеріями розділено частини мови на самостійні та службові? 2. Чи можна було б обійтися без слів хоча б однієї частини мови? 3. Чи впливає та як саме семантика речення, його структура на написання не з іменниками, прикметниками, дієприкметниками? МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Стили й типи мовлення. Стилiстично забарвлена лексика. Вимоги до усного й писемного мовлення. Текст як одиниця мовлення та продукт мовленнєвої діяльності. Основні ознаки тексту. Розуміння змісту, будови, призначення тексту. Ключові слова, мікротеми. Складники текстового джерела інформації (рубрикація, заголовки, виділення тощо). Одиничний і множинний тексти.	МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Читання, аудіювання, аналіз, інтерпретація текстів. Аргументування власної оцінки тексту. Визначення типу й стилю мовлення тексту. Визначення теми, мікротем, тематичних речень й основної думки тексту. Виписування ключових слів із тексту. Визначення елементів будови тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Поділ тексту на абзаци. Відновлення деформованого тексту. Аргументування власної оцінки тексту. Складання інструкції про користування електронними мовними словниками. Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. Створення розповіді з елементами роздуму «Яким я уявляю своє майбутнє» з використанням фразеологізмів (наприклад: докласти сил, показати себе на ділі; вирости крила і под.). Редагування речень і текстів, у яких допущено лексичні й граматичні помилки. Перебудова нетипових для української мови синтаксичних конструкцій із пасивними дієсловами з постфіксом -ся на природні для українського синтаксису активні конструкції або на речення з безособовими дієслівними формами на -но, -то (практично). Створення коміксів (наприклад, для розмежування паронімів, на запобігання вживання калькованих слів). Озвучення інформації, розміщеної на плакатах, афішах, оголошеннях, залізничних квитках, бігбордах тощо, яка містить цифри. Створення текстів визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету й адресата, на основі власного життєвого досвіду. Відновлення тексту із запропонованих фрагментів та визначення його типу й стилю мовлення. Формулювання уточнювальних запитань до почутого чи прочитаного для його розуміння. Формулювання відповідей у вигляді одного чи кількох речень на запитання, які стосуються розуміння тематики прочитаного тексту, умінь аналізувати його будову, умінь визначати комунікативне призначення. Висловлення передбачення щодо можливого впливу медіатексту на читача. Створення допису в соціальних мережах. Створення тексту за визначеними характеристиками на основі певної графічної інформації (діаграми, графіки тощо). Уроки розвитку мовлення 1. Усне повідомлення про різноманітність флори й фауни в Україні (на Землі) або про екологічну культуру людини на основі різних джерел інформації (орієнтовні теми: «Земля не вибачає байдужості», «Знати, щоб оберігати», «Червона книга України» тощо). 2. Їсе (орієнтовні теми: «Рціональний розподіл часу», «Згаяного часу й конем не наздоженеш», «Один день із мого життя», «Що нині втече, то завтра не зловиш» тощо).	1 1
--	----------	--	---	-------------------

СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ . Словосполучення і речення /17 год/

Ціннісні орієнтири • Усвідомлення важливості дослідження, вивчення і збереження пам'яток історії та культури з метою збереження історичної пам'яті народу. • Позитивне оцінювання вчинків і поведінки людей, які захищають свою країну, морально й матеріально підтримують інших, допомагають їм у біді. • Усвідомлення небезпеки можливого негативного впливу й маніпуляцій у процесі спілкування в соціальних мережах. • Бережливе ставлення до природних ресурсів, усвідомлення взаємозв'язку власного здоров'я зі станом довкілля. • Відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших людей. • Дотримання правил безпечної поведінки. • Грамотне й безпечне комунікування в інформаційному просторі.				
Учень / учениця: свідомо застосовує прийоми активного слухання [9 MOV 1.1.1-1] обговорює актуальність, жанрово-родову належність почутого тексту, ідейно-тематичні та загальні естетичні особливості, зв'язок тексту із ситуацією спілкування [9 MOV 1.1.2-2] переказує почуте повідомлення докладно, вибірково, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях або фрагментах почутого повідомлення відповідно до мети і ситуації спілкування [9 MOV 1.2.1-1] самостійно передає за допомогою різних способів і засобів візуалізації власне розуміння почутого повідомлення, структуруючи інформацію [9 MOV 1.2.3-1] окреслює тематику і проблематику почутого повідомлення для подальшої інтерпретації [9 MOV 1.4.1-1] виявляє важливі деталі почутого повідомлення для ілюстрування власного розуміння почутого [9 MOV 1.4.1-2] прогнозує, як зміна форми почутого повідомлення впливає на зміст, а зміна змісту впливає на форму [9 MOV 1.4.3-2] коментує інформацію (зокрема частково неповну), сприйняту з одного чи кількох джерел [9 MOV 1.5.1-1] визначає достовірність, новизну, несуттєвість інформації, відповідність своїм переконанням, поглядам [9 MOV 1.5.1 -2] модифікує використання інтонаційних засобів залежно від комунікативної ситуації [9 MOV 1.7.1 -3]	13	МОВНА ЛІНІЯ Словосполучення і речення як одиниці синтаксису. Ознаки словосполучення. Головне й залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за будовою. Граматична помилка в словосполученні (практично). Речення та його ознаки. Типи речень за метою висловлювання та за емоційним забарвленням (повторення). Речення прості й складні (загальна характеристика). Речення простих і складних (загальна характеристика). Типи простих речень за складом граматичної основи (двоскладні, односкладні); за наявністю другорядних членів (поширені, непоширені); за наявністю однорідних членів, звертань, вставних слів, зворотів (ускладнені, неускладнені) (загальне ознайомлення). Граматична основа двоскладного речення. Підмет. Способи вираження підмета. Присудок. Типи присудків (простий, складений), способи їх вираження. Узгодження підмета й присудка. Тире між підметом і присудком.	МОВНА ЛІНІЯ Вичленовування словосполучення зі складу речення. Розмежування словосполучень різних типів. Заміна словосполучень синонімічними. Синтаксичний розбір словосполучень. Розмежування простих і складних речень у тексті. Лінгвістичне мінідослідження. Інтонавання речень, різних за метою висловлювання та емоційним забарвленням. Пошук ситуацій застосування окличних і питальних речень. Визначення функцій головних і другорядних членів речення. Визначення граматичної основи речення. Визначення способів вираження підметів. Складання речень із підмета, різними за способом вираження. Розмежування та складання речень із різними типами присудків, визначення способів вираження цих присудків. Мовознавчий експеримент (заміна одних типів присудків іншими тощо). Обґрунтування вживання тире між підметом і присудком, записування правильно речень із вивченими пунктограмами. Складання алгоритму вживання тире між підметом і присудком. Малюваний скрайбінг, малюнкові схеми на тему «Граматична основа речення». МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Аудіювання, читання та аналіз текстів. Редагування словосполучень і речень, у яких допущено граматичні помилки. Складання речень різних типів відповідно до комунікативного завдання. Створення усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. Логічне структурування власного тексту; удосконалення змісту. Оцінювання медіатексту, апелювання до власних знань, позицій чи поглядів. Зіставлення змісту прочитаного з власними ціннісними орієнтаціями. Створення текстів та використання різних форм їх презентації для досягнення комунікативної мети.	

коментує та обґрунтовує актуальність порушених в одному чи кількох текстах проблем з урахуванням власного досвіду та культурно - історичного контексту [9 MOV 2.2.1 -1] аргументовано висловлюється про актуальність і достовірність інформації на основі власного досвіду, аналізу прочитаного тексту та критичних суджень інших осіб [9 MOV 2.4.2 -1] використовує для виконання завдань текстові / медіатекстові джерела, інформацію з яких вважає достовірною та надійною, аргументує вибір таких джерел [9 MOV 2.5.1 -1] записує власне або чуже мовлення, використовуючи у разі потреби відповідні прийоми оптимізації викладу думок (різні графічні прийоми, скорочення, виділення тощо) та засоби мовної виразності [9 MOV 3.1.1 -1] складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм [9 MOV 3.1.4-1] визначає та характеризує системні мікрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням [9 MOV 4.1.1-1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць [9 MOV 4.1.2-1]	1	МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Інформація. Види інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео). Надійність і ненадійність джерел інформації. Достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації. Способи пошуку інформації. Особливості будови опису пам'ятки історії та культури. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ - Чим речення відрізняється від словосполучення? - Чому одні члени речення називаємо головними, а інші – другорядними? - Яку роль у структурі речення виконує підмет? - Хто головніший: підмет чи присудок?	Створення та розігрування діалогу — обміну думками та враженнями на тему «Герої поруч». Звернення з ініціативою до адміністрації закладу чи керівників міста. Створення висловлення - роздуму про бережливе ставлення до водних ресурсів. Участь в обговоренні проблеми. Укладання списків надійних джерел інформації; порівняння текстів із правдивою та неправдивою інформацією. Визначення мети, теми та ідеї інформації; передавання /відтворення її графічно (карти, схеми, плани, моделі тощо). Коментування інформації, висування припущень щодо достовірності та несуперечливості її. Визначення новизни та обґрунтування актуальності інформації. Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. Вибіркове, стисле переказування змісту почутого про інновації, що змінили світ, висловлення своєї думки. Створення мініесе (орієнтовні теми: «Чому я пишаюся своєю державою», «Моя держава в майбутньому», «Що означає бути з Україною в серці?» тощо). Створення діалогу — обміну думками та враженнями (на основі матеріалів відеохостингу «Ютуб» про дивовижні місця України, архітектурні пам'ятки, природні парки, водні об'єкти тощо). Виконання проєкту в групі. Уроки розвитку мовлення - Аналіз прочитаної чи почутої інформації (медіатексту) з висловленням припущення щодо її правдивості та обґрунтуванням актуальності. - Вибірковий усний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії та культури в художньому стилі. - Докладний письмовий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'ятки історії та культури (за колективно складеним складним планом). - Аналіз письмового переказу.	1 1 1
Другорядні члени речення/17 год/ <u>Ціннісні орієнтири</u> - Духовна спадкоємність героїв української історії та сучасних звитяжців. - Усвідомлення необхідності добре організованого обміну інформацією в суспільстві. - Обґрунтування важливості дослідження, вивчення і збереження пам'яток історії та культури. - Виявлення інтересу до опанування культурними й мистецькими здобутками України та світу. - Здатність ефективно використовувати різні фінансові навички, раціонально витрачати власні кошти. - Усвідомлення значення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; готовність оберігати тварин, зберігати природні ресурси.				
Учень / учениця: переказує почуте повідомлення докладно, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях або фрагментах почутого повідомлення відповідно до мети і ситуації спілкування [9 MOV 1.2.1-1] самостійно складає і komponує складний план [9 MOV 1.2.2-1] аналізує стильові, жанрові, естетичні та мовні особливості почутого повідомлення [9 MOV 1.4.3-1] визначає основну мету та прогнозує наміри співрозмовника, у разі потреби ставлячи уточнювальні запитання та цитуючи почуте, для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [9 MOV 1.4.4-1] виокремлює істотні особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в різних ситуаціях спілкування [9 MOV 1.5.2-1] виявляє і передбачає емоційні реакції в різних ситуаціях спілкування [9 MOV 1.8.1-1] застосовує різні види критичного читання текстів різних стилів, зокрема фрагментарних [9 MOV 2.1.1-1] характеризує особливості структури тексту, визначаючи функції та роль мовних засобів у ньому [9 MOV 2.4.3-1] записує власне або чуже мовлення, використовуючи у разі потреби відповідні прийоми оптимізації викладу думок (різні графічні прийоми, скорочення, виділення тощо) та засоби мовної виразності [9 MOV 3.1.1 -1] складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм [9 MOV 3.1.4 -1] добирає виразальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 MOV 3.1.5 -2] демонструє толерантність і здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування [9 MOV 3.3.3 -2]	12	МОВНА ЛІНІЯ Речення поширені та непоширені. Порядок слів у реченні. Логічний наголос. Означення. Узгоджені та неузгоджені означення, способи їх вираження. Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок із дефісом. Приклади, які беремо в лапки. Додаток. Способи вираження додатка. Обставина. Види обставин за значенням та способами їх вираження. Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ - Чим синтаксичні питання відрізняються від морфологічних? - Чому для визначення синтаксичної ролі того чи того слова (сполучення слів) важливо ретельно міркувати над семантикою речення? - Як розрізнити неузгоджене означення та додаток? - Як відрізнити обставину від додатка? - Чи можна синтаксичну конструкцію, яка має підмет і присудок, вважати порівняльним зворотом? МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Повторення вивченого про офіційно-діловий стиль мовлення. Усна й писемна форми офіційно-ділового стилю. Особливості ділового спілкування. Особливості будови опису місцевості.	МОВНА ЛІНІЯ Розпізнавання поширених і непоширених речень. Визначення головних і другорядних членів речення та способів їх вираження. Пояснення ролі другорядних членів речення в мовленні. Поширення речення другорядними членами. Складання опорної схеми «Другорядні члени речення». Перебудова речень із неузгодженими означеннями на речення з узгодженими означеннями й навпаки. Розпізнавання узгоджених і неузгоджених означень. Написання прикладок із дефісом і в лапках. Розрізнення видів обставин за значенням. Складання речень з указаними другорядними членами, у тому числі за схемами. Поширення речення порівняльним зворотом. Обґрунтування виділення порівняльного звороту на письмі комами; правильне вживання розділових знаків у реченні з порівняльним зворотом. Використання додатків і обставин під час побудови речень із відповідним комунікативним завданням. Лінгвістичне мінідослідження («Способи вираження обставини» тощо). «Коло думок» (обмін думками з метою пошуку відповіді на проблемні запитання). МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Інтонування речень з логічно наголошеними підметами й присудками. Інтонування речень різних типів, передавання різних змістових та емоційних відтінків значення за допомогою логічного наголосу. Аудіювання, читання та аналіз текстів. Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. Створення усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією, з використанням другорядних членів речення. Добирання прислів'їв, приказок і фразеологізмів з означеннями або обставинами. Відновлення прислів'їв із членів речення. Створення постерів щодо написання прикладок. Написання висновків на основі почутої інформації. Створення діалогів-розпитувань із використанням обставин. Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами та актуальними питаннями (утримання тварин у дельфінаріях і пересувних звірницях, безпека на дорогах у темну пору доби, спалювання сухого листя тощо).	

добирає виражальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 MOV 3.1.5 -2] виконує різні ролі у груповій онлайн - комунікації, обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування [9 MOV 3.2.2 -1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць [9 MOV 4.1.2-1] імпровізує з текстом, застосовуючи елементи стилізації, обстоює свою позицію та право на самовираження [9 MOV 4.2.2-1]			Уроки розвитку мовлення 1. Есе про винахідництво (орієнтовні теми: «Інновації останнього десятиліття», «Яких інновацій бракує нам сьогодні», «Я хотів би / хотіла б винайти...» тощо). 2. Конспект прочитаного науково-пізнавального тексту (наприклад, про давні слов'янські племена, які жили на теренах сучасної України). 3. Усний твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі (за планом). 4. План підготовки до колективного заходу (концерту, екскурсії, озеленення території, туристичного походу, тижня математики, Дня української писемності та мови тощо) в офіційно-діловому стилі (письмово).	1
Речення з однорідними членами/11 год/ <u>Ціннісні орієнтири</u> • Критичне оцінювання відповідності своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усунення поміченої невідповідності. • Усвідомлення значення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; готовність зберігати природні ресурси. • Сприйняття людської гідності як найвищої цінності. • Знаходження способів розв'язання суспільно важливих питань, захист й утвердження соціально прийнятних і схвалених норм поведінки. • Відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших.				
<i>Учень / учениця:</i> знаходить потрібну інформацію в одному чи кількох джерелах і використовує її відповідно до самостійно визначених цілей [9 MOV 1.3.1-1] окреслює тематику та проблематику почутого повідомлення для подальшої інтерпретації [9 MOV 1.4.1-1] аналізує стильові, естетичні та мовні особливості почутого повідомлення [9 MOV 1.4.3-1] обґрунтовує свою позицію щодо почутого повідомлення з урахуванням власного досвіду та інформації з окремих джерел, які вважає авторитетними [9 MOV 1.5.1-4] логічно й послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, підкріплюючи їх аргументами та наводячи доречні приклади із власного або суспільно-історичного досвіду [9 MOV 1.6.1-1] добирає і використовує необхідні вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації з урахуванням ситуації спілкування та комунікативних намірів, соціального і культурного контексту [9 MOV 1.7.1-1] модифікує використання інтонаційних засобів залежно від комунікативної ситуації [9 MOV 1.7.1-3] застосовує різні види критичного читання текстів різних стилів, зокрема фрагментарних [9 MOV 2.1.1-1] використовує для виконання завдань текстові / медіатекстові джерела, інформацію з яких вважає достовірною та надійною, аргументує вибір таких джерел [9 MOV 2.5.1-1] коментує власні почуття під час читання тексту та враження від прочитаного, аналізує вплив виражальних засобів на емоційно-естетичне сприйняття тексту [9 MOV 2.3.2-1] створює та презентує тексти різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику [9 MOV 3.1.2-1] складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм [9 MOV 3.1.4-1] добирає виражальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 MOV 3.1.5-2] ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури та мовного оформлення, виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення з урахуванням засвоєних мовних норм [9 MOV 3.3.1-1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць [9 MOV 4.1.2-1]	7	МОВНА ЛІНІЯ Однорідні члени речення. Види зв'язку однорідних членів речення (сполучниковий, безсполучниковий, змішаний). Речення з кількома рядами однорідних членів. Смислові відношення між однорідними членами речення (єднальні, протиставні, розділові). Кома між однорідними членами речення. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка й тире в реченнях з однорідними членами та узагальнювальними словами. Типові помилки під час побудови речень з однорідними членами. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Яка роль однорідних членів речення в мовленні? Чи можна обходитися без них? 2. Які смислові відношення між однорідними членами речення можна виразити за допомогою сполучника та? 3. Чому іменники в складі фразеологізмів на зразок і день і ніч; ні риба ні м'ясо; і сміх і гріх не можна вважати однорідними членами речення? 4. Як розрізнити однорідні й неоднорідні означення? МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Вітальна промова, звернення з нагоди державного свята чи знаменної події в офіційно-діловому чи публіцистичному стилі.	МОВНА ЛІНІЯ Розпізнавання, виписування речень з однорідними членами та узагальнювальними словами. Визначення смислових відношень між однорідними членами речення. Визначення членів речення та способів їх вираження. Лінгвістичне мінідослідження (кома між однорідними членами речення, однорідні й неоднорідні означення). Складання речень з однорідними членами, у тому числі з узагальнювальними словами. Добирання та складання речень за схемами. Складення речень однорідними членами та узагальнювальними словами. Ускладнення пунктограм, обґрунтування вживання розділових знаків, записування речень із вивченими пунктограмами. Складання алгоритму вживання розділових знаків між однорідними членами речення. Виправлення пунктуаційних помилок у реченнях з однорідними членами. Розмежування однорідних і неоднорідних означень. «Кубування» (відповіді на 6 запитань різних типів, що стосуються теми; використання куба з написами). Робота в групах «Навчаючи, учуся». МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Читання, аналізування, оцінювання, інтерпретація тексту, який містить однорідні члени речення. Правильне інтонуювання речень з однорідними членами та узагальнювальними словами. Створення текстів із використанням речень з однорідними членами. Створення та розігрування діалогів із використанням речень з однорідними членами. Редагування речень з однорідними членами. Створення усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. Критичне сприйняття та оцінювання медіатексту, апелювання до власних знань, позицій чи поглядів; пошук суперечливої інформації. Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. Створення тексту для шкільного вебсайту про віртуальну подорож із використанням речень з однорідними членами. Створення допису для соціальної мережі на актуальну тему (утилізація батарейок, люмінесцентних ламп, акумуляторів; сортування побутового сміття; використання паперових пакетів у магазині тощо) з використанням однорідних членів речення. Описування змін погоди з використанням однорідних і неоднорідних означень. Складання переліку необхідних для родини продуктів харчування, промислових товарів із використанням речень з узагальнювальними словами та однорідними членами. Створення текстів та використання різних форм їх презентації для досягнення комунікативної мети. Уроки розвитку мовлення 1. Сприйняття письмового тексту (читання мовчки кількох текстів, аналіз прочитаного та виконання завдань за змістом, у т.ч. завдання на перетворення інформації з однієї форми в іншу – схема, таблиця, графік). 2. Письмове повідомлення в офіційно-діловому стилі з метою взаємообміну інформацією, розв'язання завдань навчально-виховного процесу, регулювання стосунків учасників освітньої діяльності. 3. Письмовий твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі з використанням речень, ускладнених однорідними членами речення. 4. Аналіз письмового твору.	1 1 1 1
Речення із звертаннями, вставними словами (сполученнями слів, реченнями) /10 год/ <u>Ціннісні орієнтири</u> • Розуміння потреби популяризувати Україну у світі. • Готовність брати на себе відповідальність; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри. • Критичне оцінювання відповідності своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам.				

• Усвідомлення необхідності використання інтернет-ресурсів для здобування нових знань. • Співчуття тим, хто перебуває в складних життєвих обставинах, бажання допомогти їм, робити добро. • Здатність розуміти та ефективно використовувати різні фінансові навички, раціонально витрачати власні кошти.				
Учень / учениця: свідомо застосовує прийоми активного слухання [9 MOV 1.1.1-1] формулює уточнювальні запитання до почутого для його розуміння [9 MOV 1.1.2-4] переказує почуте повідомлення стисло, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях або фрагментах почутого повідомлення відповідно до мети і ситуації спілкування [9 MOV 1.2.1-1] характеризує роль, виражальні можливості та вплив на слухача (адресата) важливих деталей, зокрема художніх, почутого повідомлення [9 MOV 1.5.3-1] логічно й послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, підкріплюючи їх аргументами та наводячи доречні приклади із власного або суспільно-історичного досвіду [9 MOV 1.6.1-1] модифікує використання інтонаційних засобів залежно від комунікативної ситуації [9 MOV 1.7.1-3] характеризує взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту [9 MOV 2.2.3 -1] створює текст на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи та оцінюючи її [9 MOV 2.6.2 -1] створює та презентує тексти різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику [9 MOV 3.1.2 -1] зіставляє власну думку, зафіксовану в письмовій формі, із думкою інших осіб [9 MOV 3.1.2 -2] складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм [9 MOV 3.1.4 -1] демонструє толерантність і здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування [9 MOV 3.3.3 -2] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць [9 MOV 4.1.2 -1]	6	МОВНА ЛІНІЯ Звертання непоширені й поширені. Риторичне звертання. Розділові знаки в реченнях із звертаннями. Граматичні помилки в реченнях із звертаннями, вираженими іменниками у формі кличного відмінка однини (практично). Вставні слова (сполучення слів, речення). Групи вставних слів (сполучень слів, речень) за значенням. Розділові знаки в реченнях із вставними словами (сполученнями слів, реченнями). ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Як відрізнити звертання від підмета? 2. Чи може звертання бути емоційно насиченим? Поясніть свою відповідь. 3. У яких стилях мовлення, на вашу думку, найчастіше використовуємо звертання? Чому? 4. З якою метою в мовленні використовують вставні слова (сполучення слів, речення)? 5. Вставні слова якої групи за значенням характерні для наукового стилю мовлення, а які – для розмовного? Чому? МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Види листів в офіційно-діловому мовленні: лист-повідомлення, лист-прохання, ініціативний лист, лист-запрошення, лист-вітання, лист-подяка, лист-вибачення (загальне ознайомлення).	МОВНА ЛІНІЯ Розпізнавання речень із звертаннями та вставними словами (сполученнями слів, реченнями) у тексті. Інтонування речень із звертаннями та вставними словами (сполученнями слів, реченнями). Лінгвістичне мінідослідження («Визначення стилістичної ролі риторичних звертань» тощо). Використання звертань і вставних слів (сполучень слів, речень) під час побудови речень із відповідним комунікативним завданням. Обґрунтування вживання розділових знаків та виправлення пунктуаційних помилок у реченнях із звертаннями та вставними словами (сполученнями слів, реченнями). Розрізнення вставних слів та однозвучних членів речення. Синонімічна заміна одних вставних слів (сполучень слів) іншими. «Коло думок» (обмін думками з метою пошуку відповіді на проблемні запитання). Інтелектуальна гра «Ерудит». МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Аудіювання, читання та аналіз текстів, які містять звертання і вставні слова (сполучення слів, речення). Формулювання уточнювальних запитань до почутого чи прочитаного для його розуміння. Визначення теми, мікротем, основної думки тексту та встановлення взаємозв'язку між ними. Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. Ускладнення речень звертаннями та вставними словами (сполученнями слів, реченнями) залежно від комунікативного завдання, зокрема для передачі ставлення до адресата мовлення. Вибіркове, стисле переказування змісту почутого відповідно до поставленого завдання; висловлення своєї думки. Створення власних текстів; логічне структурування тексту. Критичне сприйняття та оцінювання тексту про відомих українців, апелювання до власних знань, позицій чи поглядів. Зіставлення змісту прочитаного з власними ціннісними орієнтаціями; пошук суперечливої інформації. Формулювання відмови на пропозицію з використанням звертань, вставних слів (сполучень слів, речень). Формулювання висновків щодо ролі звертань у мовленні, зокрема значення риторичних звертань. Створення тексту за визначеними характеристиками на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо). Моделювання різних форм спілкування (діалогів і монологів етикетного характеру) у соціальних мережах, на форумах. Складання речень за мемами з використанням звертань, вставних слів. Уроки розвитку мовлення 1. Лист-запрошення (лист-вітання, лист-повідомлення) в офіційно діловому стилі з використанням звертань та вставних слів (сполучень слів, речень), створений за допомогою текстового редактора Word. 2. Вітальна промова, звернення з нагоди державного свята чи знаменної події в офіційно-діловому або публіцистичному стилі (усно). 3. Письмовий твір-роздум (орієнтовні теми: «Від чого залежить успіх», «Успішні українці», «Кого із сучасників я вважаю успішною людиною»). 4. Аналіз письменного твору-роздуму.	1 1 1 1
Речення з відокремленими членами /16 год / <u>Ціннісні орієнтири</u> • Патріотизм, вірність «малій батьківщині», усвідомлення потреби в збереженні та примноженні духовного багатства народу. • Здоров'я як загальнолюдська цінність, бережне ставлення до власного здоров'я, дотримання здорового способу життя. • Прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного розвитку. • Співвідносність вчинків людини з принципами справедливості, порядності, сміливості, громадянської відповідальності. • Цінування внутрішньої краси людини, її праці, досягнень, здобутків. • Дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів.				
Учень / учениця: відповідає на запитання за змістом почутого, акцентуючи увагу на важливих деталях [9 MOV 1.1.2-1] знаходить потрібну інформацію, відому або нову, в одному чи кількох джерелах і використовує її відповідно до самостійно визначених цілей [9 MOV 1.3.1-1] аналізує стильові, естетичні та мовні особливості почутого повідомлення [9 MOV 1.4.3-1] коментує інформацію, сприйняту з одного чи кількох джерел [9 MOV 1.5.1-1] логічно й послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, підкріплюючи їх аргументами та наводячи доречні приклади із власного або суспільно-історичного досвіду [9 MOV 1.6.1-1]	13	МОВНА ЛІНІЯ Відокремлені члени речення (загальне ознайомлення). Відокремлені означення. Розділові знаки в реченнях із відокремленими означеннями. Відокремлені прикладки. Розділові знаки в реченнях із відокремленими прикладками. Відокремлені обставини. Розділові знаки в реченнях із відокремленими обставинами. Відокремлені додатки. Розділові знаки в реченнях із відокремленими додатками.	МОВНА ЛІНІЯ Розпізнавання речень із відокремленими членами. Лінгвістичне мінідослідження. Складання речень із відокремленими членами відповідно до комунікативного завдання. Ускладнення речень відокремленими членами. Виділення відокремлених членів речення на письмі комами й тире, а в усному мовленні – інтонацією. Складання алгоритму відокремлення означень. Визначення пунктограм, обґрунтування вживання розділових знаків у реченнях з відокремленими членами, записування речень із вивченими пунктограмами. Виправлення пунктуаційних помилок. Редагування речень із відокремленими означеннями та обставинами. Перебудова речень із відокремленими означеннями на речення з невідокремленими означеннями й навпаки. Синонімічна заміна речень із відокремленими обставинами на речення з однорідними членами й навпаки. Створення скрайбінг-презентації «Відокремлені члени речення». Робота в групах «Навчаючи, учуся».	

комунікує, визнаючи право на існування іншої думки, з дотриманням принципів етики спілкування, норм літературної вимови [9 MOV 1.6.1-2] добирає і використовує необхідні вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації з урахуванням ситуації спілкування та комунікативних намірів, соціального і культурного контексту [9 MOV 1.7.1-1] пояснює причини відповідного емоційного стану в типових життєвих ситуаціях [9 MOV 1.8.1-2] використовує різні складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (рубрикацію, заголовки, скорочення, виділення тощо) для оптимізації роботи з текстовою інформацією [9 MOV 2.1.2 -1] розпізнає в тексті зображувально-виражальні засоби, ознаки авторського стилю [9 MOV 2.2.6 -2] представляє текстову інформацію з одного або кількох джерел, комбінуючи різні способи і засоби візуалізації змісту [9 MOV 2.6.1 -2] створює та презентує тексти різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику [9 MOV 3.1.2 -1] складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм [9 MOV 3.1.4 -1] добирає виражальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 MOV 3.1.5 -2] визначає переваги і недоліки власних написаних текстів і планує власний навчальний розвиток з урахуванням аналізу допущених помилок [9 MOV 3.3.3 -1] визначає та характеризує системні мікрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням [9 MOV 4.1.1-1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць [9 MOV 4.1.2-1]		Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки в реченнях із відокремленими уточнювальними членами речення. Синонімія речень із відокремленими членами речення та без них. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ - Для чого потрібні відокремлені члени речення? - Чи впливає порядок слів на відокремлення другорядних членів речення? Якщо так, то яких саме? - Для чого використовують уточнювальні члени речення?	Ігри, вікторини, конкурси. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Аудіювання, читання та аналіз текстів, які містять відокремлені члени речення. Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. Оцінювання життєвих явищ, моральних, суспільних, історичних та інших проблем сучасності. Визначення мети, теми та ідеї інформації; передавання / відтворення її графічно (карти, схеми, плани, моделі тощо); визначення фейкової інформації. Редагування речень із відокремленими членами. Мініінтерв'ю «Відокремлені члени речення». Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. Висловлення власної думки щодо необхідності занять спортом, відповідальності за своє здоров'я та підтримки себе в гарній фізичній формі. Створення діалогу щодо визначення потреб, уподобань, побажань, смаків відвідувачів (гостей, клієнтів, учасників) із використанням відокремлених додатків. Складання коментарів до фото із соціальних мереж із використанням речень із відокремленими членами. Створення висловлення-роздуму з використанням відокремлених членів речення (орієнтовні теми: «Фантазія змінює світ», «Що єднає родину», «Вчинки, варті захоплення» тощо). Усне переказування тексту про історичне минуле України з використанням уточнювальних членів речення. Створення дискусійного характеру до блогу з використанням відокремлених обставин (орієнтовні теми: «За якою книжкою майбутнє: паперовою чи електронною?», «Чи переможе книжка комп'ютер, а бібліотеку – інтернет?»). Написання висловлення, епіграфом до якого є крилатий вислів про дружбу або про батьків, родину. Створення інтерактивної стрічки часу з додаванням фото-, відео- та аудіоматеріалів «Історичний експрес у минуле України (мого міста, мого села)» . Виконання проєкту в групах (колаж чи слайд-шоу на основі якоїсь події з підписами, коментарями, які містять відокремлені члени речення). Уроки розвитку мовлення - Есе в публіцистичному стилі (орієнтовні теми: «Допомогти довкіллю», «Цінувати здоров'я – це просто», «Коли на Землі запанує мир»). - Письмовий твір-опис пам'ятки історії та культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі з використанням речень із відокремленими означеннями та обставинами. - Аналіз письмового твору-опису.	1 1 1
ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 8 КЛАСІ 4 год <u>Ціннісні орієнтири</u> - Усвідомлення необхідності бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, удома, у суспільно корисній діяльності. - Дотримання культури спілкування, прийнятої в сучасному світі, повага до культурних та особистісних відмінностей учасників спілкування. - Усвідомлення обов'язку кожної людини творити добро словом і ділом, готовність і здатність його виконувати.				
<i>Учень / учениця:</i> добирає і використовує необхідні вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації з урахуванням ситуації спілкування та комунікативних намірів, соціального і культурного контексту [9 MOV 1.7.1-1] характеризує взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту [9 MOV 2.2.3-1] представляє текстову інформацію з одного або кількох джерел, комбінуючи різні способи і засоби візуалізації змісту [9 MOV 2.6.1 -2] визначає та характеризує системні мікрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням [9 MOV 4.1.1 -1] використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення [9 MOV 4.1.1 -2] взаємодіє з іншими особами, використовуючи твори мистецтва для створення власних текстів [9 MOV 4.2.3 -1] використовує різноманітні стратегії (зокрема вільний запис асоціацій, "карти знань", складання списків дивних ідей тощо) для продукування нових мистецьких ідей, використовує і доопрацьовує ідеї інших осіб на засадах академічної доброчесності [9 MOV 4.2.3 -2]	4	МОВНА ЛІНІЯ - Словосполучення і речення. Головні та другорядні члени речення. - Односкладне речення. Неповне речення. - Розділові знаки в простому ускладненому реченні.	МОВНА ЛІНІЯ Синтаксичний розбір простого речення (за опорною схемою). Визначення головних і другорядних членів речення та способів їх вираження. Розмежування різних типів простих речень у тексті. Перебудова речень, добирання синтаксичних синонімів. Визначення пунктограм, обґрунтування вживання розділових знаків у простому реченні, записування правильно речень із вивченими пунктограмами. Редагування речень, у яких допущено пунктуаційні, орфографічні, граматичні помилки. Складання речень із прямою мовою, діалогів і введення до них звертань і вставних слів. «Кубування» (відповіді на 6 запитань різних типів, що стосуються теми; використання куба з написами). Інтерактивні стратегії (квест, турнір, вільний запис асоціацій, складання списків дивних ідей, «карти знань» тощо). МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ Визначення тематичних речень, теми й мікротем тексту та обґрунтування зв'язку їх з основною думкою. Усне повідомлення з мультимедійною презентацією на мовознавчу тему: «Члени речення», «Відокремлені члени речення», «Звертання в мовленні» тощо. Створення письмового висловлення за картиною з використанням однорідних та відокремлених членів речення. Усне висловлення на задану тему; участь в обговоренні проблеми. Створення текстів, логічне структурування власного тексту; удосконалення змісту. Написання посту для соціальної мережі «Один день із життя мого класу» з використанням простих ускладнених речень. Створення та аналіз текстів вибачення, подяки, привітання, повідомлення, з використанням простих ускладнених речень.	

			Створення діалогів із звертаннями, вставними словами (сполученнями слів, реченнями).	
Підсумковий урок 2 год				

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА/ДОДАТКИ /

Додаток 1

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ

Наказ МОН №1093 від 02.08.2024 р.
«Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання»
<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsinjuvannia-rezultativ-navchannia>

Додаток 2

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- I. Сприймає усну інформацію на слух / **Аудіювання**
II. Усно взаємодіє та висловлюється / **Говоріння**
III. Сприймає письмові тексти / **Читання**
IV. Письмово взаємодіє та висловлюється / **Письмо**

I. СПРИЙМАЄ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ НА СЛУХ / АУДІЮВАННЯ

Перевіряється здатність учнів/учениць сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання із одного прослуховування:
а) розуміти мету висловлювання, фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку висловлювання, виразально-зображувальні засоби прослуханого твору;
б) давати оцінку прослуханому.
1. Перевірка аудіювання учнів/учениць здійснюється фронтально за одним із варіантів.
Варіант перший: учитель читає один раз незнайомий учням/ученицям текст, а потім пропонує серію запитань з варіантами відповідей. Учні/учениці повинні мовчати вислухати кожне запитання, варіанти відповідей до нього, вибрати один із варіантів і записати лише його номер поряд із номером запитання (наприклад, 1.3, де цифра «1» – номер запитання, а цифра «3» – номер обраної відповіді).
Варіант другий: учні/учениці одержують віддруковані запитання та варіанти відповідей на них і відзначають галочкою правильний з їхнього погляду варіант.
У 7-й класі здобувачами освіти пропонується 6 запитань з чотирма варіантами відповідей, у 8-9 класах – 12 запитань з чотирма варіантами відповідей.
2. Для одержання достовірних результатів тестування кількість варіантів відповідей на тестове завдання не повинна бути меншою від чотирьох. Запитання стосуються всіх зазначених вище характеристик висловлювання і розташовуються в порядку наростання їх складності.
3. Одиниця контролю: відповіді учнів/учениць на запитання за прослуханим текстом, одержані в результаті виконання тестових завдань.

Обсяг тексту аудіювання і тривалість звучання

Клас	Обсяг та час звучання текстів, що належать до			
	художнього стилю		інших стилів	
5-й	400– 500 слів	4– 5 хв	300– 400 слів	3– 4 хв
6-й	500– 600	5– 6	400– 500	4– 5
7-й	600– 700	6– 7	500– 600	5– 6
8-й	700– 800	7– 8	600– 700	6– 7
9-й	800– 900	8– 9	700– 800	7– 8

Оцінювання аудіювання

Правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами, кожне із 12 запитань оцінюється одним балом. Оцінювання здійснюється з огляду на те, що за цей вид діяльності учень/учениця може отримати від 1 бала до 12 балів. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

II. УСНО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ГОВОРІННЯ

Під час перевірки складених учнями/ученицями висловлювань (діалогів, усних і письмових переказів та творів) урахується ступінь повноти вираження теми, міра самостійності виконання роботи, ступінь виважу творчих здібностей, особистого ставлення до змісту висловлювання.

1. Діалогічне мовлення

Усне діалогічне мовлення перевіряється в 5– 9 класах.
1. Перевіряються здатність учнів/учениць:

- а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється;
- б) демонструвати вміння: складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування; самостійно досягати комунікативної мети, використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвої етикету, дотримуватися теми спілкування та норм літературної мови, додержуватися правил спілкування, демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (стилістич, логічність, виразність, дочерність, винахідливість тощо);
- в) висловлювати особисту позицію щодо теми, яка обговорюється;
- г) аргументувати висловлені тези, ввічливо спростовувати помилкові висловлювання співрозмовника.
- Зазначені характеристики діалогу є основними критеріями під час його оцінювання.
2. Перевірка рівня сформованості діалогоного мовлення здійснюється таким чином: учитель пропонує двом учням/ученицям вибрати одну із запропонованих тем чи мовленнєвих ситуацій (теми чи ситуації пропонуються різного рівня складності), обдумати її й обговорити із товаришем перед класом у формі діалогу протягом 3– 5 хвилин. Оцінка ставиться кожному з учнів/учениць.
3. Матеріал для контрольних завдань добираться з урахуванням тематики соціокультурної змістової лінії чинної програми, рівня підготовки, вікових особливостей та півнавальних інтересів учнів.
4. *Одиниця контролю: діалог, складений двома учнями/ученицями.*

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Орієнтовна кількість реплік для двох учнів	6– 7 реплік	7– 8 реплік	8– 10 реплік	10– 12 реплік	12– 14 реплік

Примітка. Під час оцінювання діалогу необхідно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються з двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету (звертання, привітання, прощання тощо).

Оцінювання мовного оформлення діалогу

Мовне оформлення діалогу орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок (зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

Під мовним оформленням діалогу, тексту слід розуміти наявність/ відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних) стилістичних, орфепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також соціальних норм українського мовленнєвого етикету.

Критерії оцінювання діалогу

Рівень	Бали	Характеристика складених учнями діалогів
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, успіхи яких у самостійному складанні діалогу поки ще незначні)	1	Учень/учениця має значні труднощі в підтриманні діалогу. Здебільшого він/вона відповідає на запитання лише "так" чи "ні" або аналогічними уричастими реченнями ствердного чи заперечного характеру.
	2	Учень/учениця відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, але сам/сама досягти комунікативної мети не може.
	3	Учень/учениця бере участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, може не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання, припускаючись помилок різного характеру. Проте комунікативна мета досягається ним/нею лише частково.
Середній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які досягли певних результатів у складанні діалогу за двома-чотирма показниками з нескладної теми, але за іншими критеріями результати поки ще незначні)	4	Учень/учениця бере участь у діалозі з нескладної за змістом теми, в основному досягає мети спілкування, проте репліки його/її недостатньо вдалі, оскільки не враховують належним чином ситуацію спілкування, не відзначаються послідовністю, доказовістю, трапляється чимало помилок у добірї слів, побудові речень, їх інтонаційній тощо.
	5	Учень/учениця бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, додержує елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає комунікативної мети, проте допускає відхилення від теми, мовлення його/її характеризується стереотипністю, недостатньою різноманітністю і потребою істотної корекції тощо.
	6	Учень/учениця успішно досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його/її репліки загалом є змістовними, відповідають основним правилам поведінки у розмові, нормам етикету, проте їм не вистає самостійності суджень, їх аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо.
Достатній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які самостійно, у цілому вправно за більшістю критеріїв склали діалог з теми, що містить певну проблему, продемонструвавши належну культуру спілкування, проте за деякими з критеріїв(від 2-х до 4-х) їх мовлення ще містить певні недоліки)	7	Діалогічне мовлення учнів/учениць за своїм змістом спрямовується на розв'язання певної проблеми, загалом є змістовним, набирає деяких рис невимуженості; з'являються елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, правила спілкування в цілому додержуються, але ще є істотні недоліки(за 4-ма критеріями): невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень, можуть траплятися відхилення від теми, помилки в мовному оформленні реплік тощо.
	8	Учень/учениця загалом вправно бере участь у діалозі за ситуацією, що містить певну проблему, досягаючи комунікативної мети, висловлює судження і певною мірою аргументує їх з допомогою загальноновідомих фактів, у діалозі з'являються елементи оцінних характеристик, узагальнень, що базуються на використанні прислів'їв і приказок, проте допускаються певні недоліки за кількома критеріями(3-ма).
	9	Учень/учениця самостійно складає діалог з проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності і культури мовлення (чітко висловлює думки, виявляє вміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, виявляє толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з лужкою співрозмовника), але в діалозі є певні недоліки за 2-ма критеріями, наприклад, нечітко виражається особиста позиція співбесіди, аргументація не відзначається оригінальністю тощо.
Високий (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які продемонстрували високу культуру спілкування, переконливо аргументуючи свої думки з приводу проблемної теми, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; додержувалися правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення реплік відповідає нормам, проте за деякими з критеріїв мовлення ще містить певні недоліки)	10	Учень/учениця складає діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, вміння формулювати думки, обґрунтовуючи власну позицію, виявляє готовність уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу, додержуються правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення реплік відповідає нормам, проте за деякими з критеріїв мовлення ще містить певні недоліки.
	11	Учень/учениця складає діалог, самостійно обираючи аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), переконливо й оригінально аргументує свою позицію, зставляє різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляє повагу до думки іншого; структура діалогу, мовне оформлення реплік відповідає нормам.
	12	Учень/учениця складає глибокий за змістом і досконалий за формою діалог, самостійно обираючи аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), демонструючи вміння уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, добирати цікаві, влучні, дотепні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й з власного життєвого досвіду, з'являються різні погляди на той самий предмет, здатний/здатна змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; додержується правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові.

2. Монологічне мовлення (усні переказ і твір)

1. Перевіряється здатність учнів/учениць:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (усно);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (почащений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
- урахувати мету спілкування, адресата мовлення;
- розкривати тему висловлювання;
- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
- викладати матеріал логічно, послідовно;
- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
- додержувати єдності стилю;
- виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;
- г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:
- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
- створювати оригінальний текст певного стилю;
- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;
- викладати матеріал виразно, дочерно, економічно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

2. Організація контролю здійснюється за одним з двох варіантів.

Варіант перший: усі учні/учениці виконують роботу самостійно.

Варіант другий: учні/учениці складають висловлювання на основі диференційованого підходу (для початкового рівня пропонуються докладні допоміжні матеріали, для середнього (допоміжні матеріали загального характеру), а для одержання балів достатнього і високого рівня необхідно написати переказ чи твір самостійно.

3. Перевірка здатності *зговорити (усно)* переказувати чи створювати текст здійснюється індивідуально: учитель пропонує певне завдання (переказати зміст матеріалу докладно, стисло, вибірково; самостійно створити висловлювання на відповідну тему) і дає учнів/ учениць час на підготовку.

Оцінювання усного переказу/твору

За усне висловлювання (переказ, твір) ставлять одну оцінку – за зміст, а також якість мовного оформлення (орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

III. СПРИЙМАС ПИСЬМОВІ ТЕКСТИ / ЧИТАННЯ

1. Читання вголос

Контрольна перевірка читання вголос здійснюється в 5-9 класах

1. Перевіряються здатність учнів/учениць:

а) демонструвати певний рівень розуміння прочитаного;

б) виявляти вміння читати із достатньою швидкістю, плавню, з гарною дикцією, відповідно до орфепічних та інтонаційних норм;

в) виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум;

г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).

2. Перевірка вміння читати вголос здійснюється індивідуально: учителя дає учнів/учениць текст, опрацьований на попередніх уроках, деякий час на підготовку і пропонує прочитати цей текст перед класом.

3. *Матеріал для контрольного завдання:* знайомий учнів/учениць текст, добраний відповідно до вимог програми для кожного класу, текст добираться з таким розрахунком, щоб час його озвучення (за нормативною швидкістю) окремих/моу учнем/ученицею дорівнював 1–2 хвилинам (для читання слід пропонувати невеликі тексти зазначених у програмі стилів, типів і жанрів мовлення, відносно завершених уривки творів або порівняно великий текст, розділений на частини, які читаються кількома учнями/ученицями послідовно).

4. *Одиниця контролю:* озвучений учнем/ученицею текст (швидкість читання у звичайному для усного мовлення темпі – 80–120 слів за хвилину).

Критерії оцінювання читання вголос

Рівень	Бали	Характеристика читання
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, які читають дуже повільно, припускаючись значної кількості помилок у структуруванні тексту і речення, прочитанні і вимові слів, інтонаційних речень)	1	Учень/учениця читає, не зв'язуючи слова між собою інтонаційно, не відділяючи одне речення від іншого, припускається значній кількості помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів), вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання в кілька разів нижча за норми.
	2	Учень/учениця читає, відриваючи окремі слова одне від одного, не завжди відділяє одне речення від іншого, припускається помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів), вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання складає орієнтовно третину від норми.
	3	Читання характеризується певним рівнем зв'язності, який проте ще недостатній, як і темп, що наближається до половини норми. Допускається ще велика кількість помилок різного характеру.
Середній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають зі швидкістю, що наближається до норми, поділяючи текст на речення, але припускається значної кількості помилок в інтонаційних речень різних типів; у поділї речень на смислові частини, неправильно ставить логічний наголос; припускається орфепічних помилок; читання не досить плавне.)	4	Учень/учениця читає, зі швидкістю, що дещо перевищує половину норми, поділяючи текст на речення, але припускається значної кількості помилок в інтонаційних речень різних типів; у поділї речень на смислові частини, неправильно ставить логічний наголос; припускається орфепічних помилок; читання не досить плавне.
	5	Учень/учениця читає зі швидкістю, що наближається до норми, в основному правильно інтонаючи кінець речення, але припускається помилок у поділї речень на смислові частини, логічному наголосовуванні слів, а також в інтонаційних речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфепічних помилок; читання не досить плавне.
	6	Учень/учениця читає зі швидкістю, що відповідає норми, правильно інтонаючи кінець речення, логічно наголосуючи слова, але робить окремі помилки в поділї речень на смислові частини та в інтонаційних речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфепічних помилок; читання не досить плавне.
Достатній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають плавню, з належною швидкістю, правильно інтонаючи речення і поділяють їх на смислові відрізки, але припускаються певних недоліків за деякими критеріями(вираження авторського задуму, виконання комунікативно-го завдання; норми орфепі, дикції))	7	Учень/учениця читає зі швидкістю в межах норми, у цілому плавню, правильно інтонаючи речення певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу), роблячи логічні наголоси; поділї речення на смислові відрізки в цілому логічно правильний, але цей поділ не пристосований до особливостей слухаючої аудиторії; емоційне забарвлення тексту в читанні відсутнє; є орфепічні помилки.
	8	Учень/учениця читає швидко, плавно, досить правильно інтонаючи речення певних синтаксичних структур, роблячи логічні наголоси; поділї речення на смислові відрізки логічно правильний, але не завжди пристосований до особливостей слухаючої аудиторії; темп, тембр, гучність читання не пов'язані з певним комунікативним завданням; емоційне забарвлення тексту наявне, але воно не виявляє авторського задуму; є орфепічні помилки.
	9	Учень/учениця читає швидко, плавню, правильно інтонаючи речення різної синтаксичної будови; поділї речення на смислові відрізки та логічне наголосовування слів правильні, але в окремих випадках темп, тембр, гучність читання не пов'язані з відповідним комунікативним завданням, емоційне забарвлення недостатньо виявляє авторський задум, можуть бути орфепічні помилки.

Високій (Бали цього рівня заслужуюють учні/учениці, які читають плавно, швидко, правильно інтонають речення і поділяють їх на смислові відрзки; добре відтворюють авторський задум, стиліові особливості тексту, розв'язують комунікативне завдання; читають орфоепічно правильно, з гарною дикцією)	10	Учень/учениця читає виразно, з гарною дикцією; інтонація (поділ речень на смислові частини, логічне наголосування слів, мелодика речень різної синтаксичної будови), емоційне забарвлення, тембр, темп, гучність читання відтворюють авторський задум, стиліові характеристики тексту, але в читанні можуть бути окремі недоліки(наприклад, недостатньо враховано комунікативне завдання, особливості слухацької аудиторії), незначні орфоепічні огріхи.
	11	Читання учня/учениці цілком відповідає усім критеріям (глибоке проинняення у зміст прочитаного, бездоганне дотримання орфоепічних, інтонаційних норм, виразна передача авторського задуму, стиліових характеристик тексту, врахування комунікативного завдання, особливостей слухацької аудиторії).
	12	Учень/учениця читає винятоко виразно, з гарною дикцією; глибоко й тоною відтворюючи емоційне забарвлення, авторський задум, стиліові характеристики тексту; вміло виконує комунікативне завдання, визначене вчителем або самостійно.

2. Читання мовчки

1. Перевіряються здатність учня/учениці читати новий для них текст із належною швидкістю, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитання: фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язи, тему і основну думку, виразально-зображувальні засоби прочитаного твору; давати оцінку прочитаному.

2. Перевірка вміня читати мовчки здійснюється фронтально за одним із варіантів.

Варіант перший: учні/учениці читають незнайомий текст від початку до кінця, а відтак відповідають на запитання вчителя за змістом прочитаного. Учні/учениці повинні вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один з них і записати лише його номер поряд із номером запитання.

Варіант другий: учні/учениці одержують видрукований запитання та варіанти відповідей на них і відзначають "хачок" правий/хачок неправильний з їхнього погляду варіант.

У 5 класі учням/ученицям пропонують 6 запитань за текстом з чотирма варіантами відповідей, у **6-9 класах** – 12 запитань з чотирма варіантами відповідей.

Запитання повинні торкатися фактичного змісту тексту, його причинно-наслідкових зв'язів, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виразальні засоби мови тощо), відображених у тексті образів (якщо є), висловлення оцінки прочитаного.

3. Матеріал для контрольного завдання: невідомі учням/ученицям тексти різних стилів, типів жанрів мовлення, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу). Текст добирється таким чином, щоб учні, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1 – 2 хвилини часу і були завантажени роботою.

Обсяг текстів для контрольного читання мовчки					
Клас	Обсяг тексту для читання мовчки			Швидкість читання мовчки (слів за хвилину)	
	художнього стилю		інших стилів		
5-й	360–450 слів		300–360 слів	100 – 150	
6-й	450–540 слів		360–420 слів	110 – 180	
7-й	540–630 слів		420–480 слів	120 – 210	
8-й	630–720 слів		480–540 слів	130 – 240	
9-й	720–810 слів		540–600 слів	140 – 270	

Обидниця контролю: відповіді учнів/учениць на запитання тестового характеру, складені за текстом, що запропонований для читання, та швидкість читання.

Оцінювання читання мовчки

Оцінювання читання мовчки здійснюється за допомогою тестової перевірки: правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами, а кожне із 12 запитань оцінюється одним балом. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

IV. ПИСЬМОВО ВЗАЄМОДІЯ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ПИСЬМО (письмові переказ / твір / есе / диктант)

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (письмово);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
- урахувати мету спілкування, адресата мовлення;
- розкривати тему висловлювання;
- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
- викладати матеріал логічно, послідовно;
- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
- додержувати єдності стилю;
- в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;
- г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:
 - трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
 - створювати оригінальний текст певного стилю;
 - аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;
- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

2. Перевірка здатності **письмово** переказувати і створювати текст здійснюється фронтально: учням/ученицям пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою або самостійно прочитаний) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір.

1. Переказ / переказ із творчим завданням

Матеріалом для переказу (усного/письмового) можуть бути: текст, що читався вчителем, або попередньо опрацьований текст; самостійно прочитаний матеріал з газети, журналу, епізод кінофільму чи телепередачі, розповідь іншої людини про певні події, народні звичаї тощо. Якщо пишеться переказ із творчим завданням, учням/ученицям пропонується, окрім того, також **завдання, що передбачає написання творчої роботи, обов'язково пов'язаної** із змістом переказу.

Обсяг тексту для переказу					
Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Обсяг тексту для переказу	100–150 слів	150–200 слів	200–250 слів	250–300 слів	300–350 слів
Обсяг творчого завдання до переказу, виконаного письмово	0,3–0,5 сторінок	0,3–0,5 сторінок	0,5–0,75 сторінок	0,5–0,75 сторінок	0,75–1,0 сторінок

Обсяг тексту для стислого чи вибіркового переказу має бути у 1,5– 2 рази більшим за обсяг тексту для докладного переказу. Якщо для контрольної роботи використовуються інші джерела, то матеріал добирється так, щоб обсяг переказу міг бути в межах запропонованих для певного класу норм.

Тривалість звучання усного переказу – 3– 5 хвилин.

2. Твір

Матеріалом для твору (усного/письмового) можуть бути: тема, сформульована на основі попередньо обговореної проблеми, життєвої ситуації, прочитаного та проаналізованого художнього твору; а також запропоновані для окремих учнів/учениць допоміжні матеріали (якщо обирається варіант диференційованого підходу до оцінювання).

Обсяг письмового твору з української мови				
Клас	5-й	6-й	7-й	8-й
Кількість сторінок	0,5–1,0	1,0–1,5	1,5–2,0	2,0–2,5

3. Есе

Есе (есеї) – самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимусиленість та емоційність викладу.

Види есе: вільне і формальне

Вільне	Формальне
Ознаки: невеликий обсяг (7-10 речень); довільна форма і стиль викладу зі збереженням структурованості тексту (вступ, основна частина, висновок); наявність позиції автора.	Ознаки: обсяг: 120-200 слів логічна організація структури; наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оціновальні судження, висновки); грунтовність викладу; наявність позиції автора.

Вільне есе обмежене в часі (5 – 10 і 10 – 15 хв). До нього доцільно вдаватися на кожному уроці й на різних етапах його: цілевизначення, закріплення, рефлексії тощо. Для написання формального есе виділяють більше часу: від 20 до 45 хвилин.

Види формального есе:

Інформаційне (есе-розповідь, есе-визначення, есе-опис); **критичне; есе-дослідження** (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимози до формального есе

- Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).
- Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
- Кожна абзац есе розкриває одну думку.
- Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідей есе, власної позиції автора.
- Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до питання, яке обговорюється, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різних стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.
- Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.
- Есе повинно містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Структура есе

Есе складається з таких частин – **вступ, основна частина, висновок.**

Вступ – обґрунтування вибору теми есе.

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми і виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми, підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині.

Бали	Рівні навчальних досягнень учнів	Мовне оформлення		Змістові помилки
		орфографічні пунктуаційні помилки	лексичні, граматичні стилістичні	
Початковий рівень				
1.	Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	15-16 і більше	13 і більше	Окремі речення
2.	Побудоване учнем/ученицею висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення	13-14	12	Окремі фрагменти
3.	Учень/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексики й граматична будова висловлювання	11-12	11	Менше ½ норми
Середній рівень				
4.	Висловлювання учнем/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська лексика	9-10	9	7

5.	За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути виражена основна думка, посилена єдністю стилю, мовне оформлення різноманітнішим	7-8	8	6
6.	За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	5-6	7	5
Достатній рівень				
7.	Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичні засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основні думки	4	6	4
8.	Учень/учениця самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	3	5	3
9.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати	1+1 (негруба)	4	2
Високий рівень				
10.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, урахує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, логічними стилістичною єдністю й виразністю тексту	1	3	1
11.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, урахує комунікативне завдання, аргументовано, чітко висловлює власну думку, зиставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю	1 (негруба)	2	-
12.	Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції; використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю	-	1	-

Мовне оформлення перевірки письмових робіт

За письмове мовлення виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, урахуовуючи їх співвідношення.

Оцінюючи письмові роботи (перекази, твори), враховують наявність:

1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);

2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).

Загальну оцінку за мовне оформлення (МО) виводять таким чином: до бала за орфографію та пунктуацію додають бал, якого заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, окремана сума ділиться на 2:

МО:	4	5	
	I+V —		II+III+IV
			(7 + 6) : 2 = 6 балів

Під час виведення єдиної оцінки за письмову роботу до кількості балів, набраних за зміст переказу чи твору, додається кількість балів за мовне оформлення і їхня сума ділиться на 2.

При цьому, якщо частка не є цілим числом, вона заокруглюється в бік більшого числа.

Остаточний вигляд запису:

3 — 4: 7 балів
МО — 4: 5: 6 балів (7+6): 2 = 6 балів

Це означає, що учнівська робота має чотири змістові помилки (за зміст — 7 балів) і дев'ять помилок у мовному оформленні: чотири орфографічні та пунктуаційні (сумарно) помилки, п'ять лексичних, граматичних і стилістичних (сумарно) помилок (за мовне оформлення — 6 балів). Сума цих балів ділиться на 2, і оскільки частка не є цілим числом (15 : 2 = 7,5), то вона заокруглюється в бік більшого числа (8 балів).

Під час проведення уроків навчальних переказів/творів рекомендується на розсуд учителя здійснювати вибірково перевірку певного виду діяльності. Проте під час перевірки зошитів оцінюються всі письмові навчальні перекази/твори, що й враховується під час виставлення оцінки за ведення зошита.

4. Диктант. Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних) умінь учнів/учениць

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий диктант.

1. Перевірки підлягають уміння правильно писати слова на виначені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу. Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.

2. Для контрольного текстового диктанту використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3–5 прикладами.

Кількість слів у тексті	Обсяг диктанту по класах					
	Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
		90–100	100–110	110–120	120–140	140–160

Примітка. У визначенні кількості слів у диктанті враховують як самостійні, так і сполучкові слова.

Рівні	Критерії оцінювання диктанту											
	Початковий			Середній			Достатній			Високий		
Бали	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість помилок	15–16 і більше	13–14	11–12	9–10	7–8	5–6	4	3	1+1 (негруба)	1	1 (негруба)	-

Особливості оцінювання диктанту

1. Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;

2. Виправляються, але не враховуються такі орфографічні і пунктуаційні помилки:

а) на правила, які не включені до шкільної програми;

б) на ще не вивчені правила;

в) у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота;

г) у передачі так званої авторської пунктуації.

3. Повторювані помилки (помилка у тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів), вважається однією помилкою .

4. Однотипні (помилки на те само правило), але в різних словах вважаються різними помилками.

5. Розрізняють грубі і негрубі помилки; зокрема, до негрубих відносяться такі:

а) у винятках з усіх правил;

б) у написанні великої букви в складних власних найменуваннях;

в) у випадках написання разом і окремо префіксів у прикличках, утворених від іменників з прийменниками;

г) у випадках, коли замість одного знаку поставлений інший;

д) у випадках, що вимагають розрізнення не і ні (у сполученнях не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...);

е) у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;

ж) у заміні українських букв російськими.

6. П'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-300920-898>
- Закон України «Про освіту» (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
- Закон України «Про повну загальну середню освіту» (16 січня 2020 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
- Про внесення змін до типової загальної середньої освіти. Наказ МОН № 1120 від 09.08.2024 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-tipovoi-osvitnoi-prohrany-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osvity>
- Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання. Наказ МОН №1093 від 02.08.2024 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
- Про окремі питання оцінювання результатів навчання. Лист МОН № 1/4895-25 від 14.03.2025 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-okremi-pytannia-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
- Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Полова Т. Д.). Наказ МОН № 883 від 24.07.2023 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-navchalnoi-programy-2023-8-klasiv-ukrainska-mova-7-9-klas-zabolotnyi-24-07-2023.pdf>
- Підручник «Українська мова. 8 клас» (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підручник для 8-го класу закл. загальної середньої освіти. – К.: «Генеза», 2025) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pidruchnyk.com.ua/2802-ukrainska-mova-zabolotnyi-8-klas-2025.html>
- Освітній проєкт «На Урок» для вчителів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/biblioteka/ukrainska-mova/klas-8>
- Всесвіта. Національна освітня платформа [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://vseosvita.ua/library?s=&cat=41&is_pay=&page=&class=&type=&title_only=&
- Всеукраїнська школа онлайн: відеоуроки, тести та завдання для школярів 5-11 класів. Українська мова. 8 клас [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UJED+Ukrainian-language-8th-grade+2020/course/>